

Opikko

-Opas rinnalla kulkevaan tukeen
ja oppilaitosyhteistyöhön

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

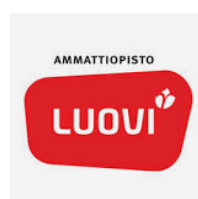

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

LIVE

Sisäily

Johdanto	4
Yhteistyössä toimivat:	5
Rinnalla kulkevan tuen suunnittelu	6
Oppijan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet	7
Oppilaitosyhteistyön käynnistäminen	8
Oppimisympäristön kuvaus	9
Osaamisen hankkiminen	10
Hakeutuminen oppilaitokseen osaamisen osoittajaksi	11
Kohti ammatillisia opintoja tai työelämää	12

Johdanto

Tämä opas on tarkoitettu kaikille niille, jotka työskentelevät ohjaus- tai opetusalaalla esimerkiksi työpaikalla, työpajalla tai oppilaitoksessa ja haluavat tarjota mahdollisuutta hyödyntää työpaikalla hankitun osaamisen tunnistamista osana kuntoutumista. Opas kuvaa kokonaisvaltaisen tuen toteuttamista ja antaa lukijalle tietoa oppimisympäristön ja oppilaitoksen välisen yhteistyön rakentamisesta. Lähtökohtana on erilaisten joustavien ja yksilöllisten ratkaisujen toteuttaminen. Tässä oppaassa osaamisen hankkimisessa on sovellettu Valo-valmennusmallia.

Työpaikoilla ja työpajoilla tehdään työtehtäviä, jotka vastaavat ammatillisten perustutkintojen sisältöjä. Tutkinnon osia on näin ollen mahdollista suorittaa työtä tekemällä. Osaamisen hankkiminen ei ole sidottu käytettyyn aikaan eikä hankkimisen tapaan. Hankkeen aikana kehitetty yhteistyömalli tukee oppijaa ammatillisten tutkintojen osien suorittamisessa ja edistää opintoihin kiinnittymistä. Oppijaa tukevat yhteistyössä valmentaja, työpaikkaohjaaja (voivat olla myös sama henkilö) ja opettaja. Oppijan ammatillisen osaamisen kehittyminen edistää hänen sijoittumistaan työelämään tai opintoihin. Valmentajan rinnalla kulkevan tuen avulla otetaan oppijan koko elämäntilanne huomioon. Positiiviset oppimiskokemukset vahvistavat työelämä- ja oppimisvalmiuksia

osana kuntoutumista. Hankkeen aikana ne, joilla ei ole aiempaa ammatillista koulutusta tai ovat muusta syystä olleet heikossa työmarkkina-asetuksessa, ovat voineet kehittää ammatillista osaamistaan ja vahvistaa ammatillista identiteettiään ja osallisuuttaan yhteiskunnan jäsenenä.

Ammatillisen koulutuksen reformin (2018) myötä oppiminen on siirtynyt yhä enemmän oppilaitoksista työpaikoille ja muihin oppimisympäristöihin. Yhteistyömallissa huomioidaan ammatillisen koulutuksen lain (531/2017) mahdollistama opintojen joustava ja yksilöllinen suorittaminen. Jokainen oppija etenee oman yksilöllisen suunnitelmansa mukaan. Oppijalle tehdään suunnitelma puuttuvan osaamisen hankkimiseksi ammattitaitovaatimukset ja niiden kriteerit täyttävässä oppimisympäristössä. Opettaja arvioi oppijan osaamisen ja valmiudet osaamisen osoittamiseen näytöllä. Opettaja ohjaa ja arvioi oppijan osaamisen hankkimisen prosessia ja osaamisen tunnistamista oppijalle laadittavan pedagogisen suunnitelman mukaan. Opikko - Oppien kuntoutuksesta koulutukseen, on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke (2018-2020). Hankkeessa päätoteuttajana on toiminut Valo-Valmennusyhdistys. Osatoteuttajina Pirkanmaalla on ollut Silta-Valmennusyhdistys ja Ammattiopisto Luovi, Uudellamaalla Stadin Ammattiopisto ja Ammattiopisto Live.

Yhteistyössä toimivat:

Oppija

Oppija Opikko-hankkeessa on aktiivinen toimija, joka hankkii itselleen ammatillista osaamista. Hän tarvitsee syystä tai toisesta tukea matkalla kohti ammatillista koulutusta. Hän tekee valmentajan kanssa suunnitelman opintoihin kiinnittymisen helpottamiseksi. Hän etenee tutkinnon osan suorittamisessa opettajan kanssa laaditun yksilöllisen ja joustavan pedagogisen suunnitelman mukaan.

Työpaikkaohjaaja

Työpaikkaohjaajalla on oltava hyvä ammattitaito ja osaaminen omalta alaltaan. Hän ohjaa oppijaa työtehtävissä ja havainnoi työtehtävistä suoriutumista. Hän osallistuu näytön arviointiin työelämän edustajana. Koulutuksen järjestäjä, jota edustaa opettaja, vastaa siitä, että työpaikkaohjaajalla on riittävä ohjaus- ja arviointiosaaminen. Opettaja perehdyttää työpaikkaohjaajan oppimisen ohjaamiseen ja osaamisen arviointiin. Työpajaympäristössä pajaohjaaja toimii yleensä työpaikkaohjaajana ja hän on oppijan tukena myös muussa kuntoutusprosessissa. Näin ollen onkin luontevaa, että työpajaohjaaja toimii myös rinnalla kulkevan tuen valmentajana, jollei organisaatiossa ole erikseen yksilövalmentajia tähän tehtävään.

Valmentaja

Valmentaja kulkee oppijan rinnalla koko prosessin ajan. Hän antaa kokonaisvaltaista tukea oppijan elämän eri osa-alueet huomioon ottaen ja ohjaa oppijan tarvittavien palveluiden piiriin. Hän tukee oppijaa elämänhallintaan liittyvissä asioissa. Tarvittaessa valmentaja koordinoi yhteistyötä osallisten välillä. Valmentajana voi toimia pajaohjaaja tai yksilövalmentaja ympäristöissä, joissa se on mahdollista.

Opettaja

Opettaja ohjaa osaamisen hankkimista ja osaamisen tunnistamista. Hän arvioi osaamisen ja oppijan valmiudet osaamisen osoittamiseen näytöllä. Hän perehdyttää oppijan ja työpaikkaohjaajan tutkinnon osan sisältöön. Työelämässä hankitun osaamisen tunnistaminen perustuu oppijan osaamiseen ja kehittymisen prosessiin, jossa opettaja toimii pedagogisena asiantuntijana.

Oppimisympäristö

Ammatillisen tutkinnon osan perusteita vastaava osaamisen hankkimisen ja osoittamisen ympäristö. Se voi olla esimerkiksi työpaikka, työpaja tai muu työvaltainen oppimisympäristö, jonka työturvallisuus on asianmukainen. Näyttöä voidaan täydentää useammassa näyttöympäristössä tarvittaessa. Tietty työpaikka tai tehtävä ei suoraan tuota tiettyä osaamista. Oppimisympäristö tunnustetaan yhteistyössä opettajan ja työpaikan kanssa.

Rinnalla kulkevan tuen suunnittelu

Yhteistyössä: oppija ja valmentaja

Onnistunut valmennuspolku alkaa siitä, että oppija ja valmentaja muodostavat yhdessä kokonaiskuvan valmentautujan elämäntilanteesta ja tavoitteista. Apuna voidaan käyttää esim. elämäntilannetikkataulua tai THL:n Kykyviisaria.

Motivaatio tarkoittaa pitkäkestoista kiinnostusta ja innostusta. Se liittyy kiinteästi tavoitteisiin, joita kohti ihminen haluaa kulkea. Motivaatiosta keskustellaan oppijan kanssa, mutta motivaatio on nähtävissä myös oppijan käytännön toimissa. Motivoitunut oppija tulee paikalle tapaamisiin ja sitoutuu niihin. Hän tulee ajoissa työpaikalleen ja on paikalla sovitusti. Motivoitunut oppija hoitaa annetut työtehtävät ja hyväksyy ne.

Työelämä- ja opiskeluvalmiuksiin liittyvät muun muassa vuorovaikutus- ja yhteistyötaidot, tietotekniset perustaidot, kirjallisen ja suullisen ilmaisun taidot sekä ajankäytön hallinnan taidot. Aiemmat kokemukset oppimisesta ja valmentautujan käsitys itsestään oppijana vaikuttavat oppimisvalmiuksiin.

Terveys ja toimintakyky. Oppijalta on hyvä kysyä, millaiseksi hän itse kokee toimintakykynsä, minkälainen tekeminen antaa energiaa ja minkälaisiin asioihin hänellä on voimavaroja.

Toimeentulo. Kun oppija ei osallistu lähiopetukseen, vaan osallistuu ainoastaan näyttöön, tutkinnon osan suorittaminen ei vaikuta työttömyysetuuteen. Opintoja voi toteuttaa yksilöllisesti sillä tavalla, joka parhaiten sopii omaan elämäntilanteeseen. Myös raha-asioihin ja taloudellisen tuen muotoihin on yksilöllisiä ratkaisuja.

Tavoitteet asetetaan konkreettisina toimina ja tehtävinä. Suurilta tuntuvia tavoitteita on hyvä jakaa pienempiin osiin, jotka on helpompi mieltää saavutettaviksi ja joissa on helpompi onnistua. Tavoitteena voi olla ammatillisen tutkinnon osan suorittaminen. Oppijan kanssa keskustellaan hänen osaamisestaan ja vahvuuksistaan.

Oppijan vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet

Yhteistyössä: oppija, valmentaja ja työpaikkaohjaaja

Oppijan kanssa keskustellaan osaamisesta ja vahvuuksista. Lähtökohtana on oppijan kiinnostuksen kohteet. Valmentaja on oppijan tukena sopivan ammattialan miettimisessä ja tarvittaessa esimerkiksi työkokeilupaikan hankkimisessa. Työpaikalla voidaan keskustella työtehtävistä ja harjoitellaan työelämän pelisääntöjä. Tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin voi tutustua ePerusteet-sivustolla.

Oppilaitosyhteistyön käynnistäminen

Työpaikkaohjaaja/valmentaja selvittää osaamisen osoittajaksi hakeutumisen prosessin valittuun oppilaitokseen verkkosivuja tarkastelemalla ja tarvittaessa oppilaitokseen soittamalla. Ohjaaja toimii yhdessä oppijan kanssa saamansa ohjeen mukaan prosessin käynnistämiseksi.

Mistä löydän tietoa ammattialoista ja tutkinnon osista?

Ammatilliset tutkinnot jakautuvat perustutkintoihin, ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin. Ajantasainen listaus ammatillista tutkinnoista löytyy Opetushallituksen internetsivustolta.

ePerusteet-sivustolla on kaikkien ammatillisten tutkintojen kuvaukset, tutkintorakenteet ja perusteet.

Opintopolku.fi-sivustolta löytyy kattavasti tietoa opiskelumahdollisuuksista, koulutuksia järjestävistä oppilaitoksista ja hakeutumisesta.

Myös oppilaitosten omilta internetsivustoilta voi etsiä tietoa tarjolla olevista koulutuksista.

Oppimisympäristön kuvaus

Yhteistyössä: oppija, opettaja ja työpaikkaohjaaja

Tarkoituksenmukainen työympäristö ja ammattitaitoinen työpaikkaohjaaja ovat edellytyksiä osaamisen hankkimiselle. Oppimisympäristö asettaa raamit sille, millaisia työtehtäviä on mahdollista tehdä ja millaista osaamista on mahdollista hankkia. Osaaminen kertyy jokaiselle oppijalle yksilöllisessä tahdissa, samoin tuen ja ohjauksen tarve on yksilöllinen. Erilaiset joustavat ratkaisut ovat mahdollisia. Valmentaja kulkee oppijan rinnalla ja tulee mukaan tapaamisiin tarvittaessa.

Oppijan osaamisen tunnistaminen, oppimisympäristön tunnistaminen ja työtehtävät

Opettaja tunnistaa työympäristön soveltuvuuden oppimisympäristöksi, joka on sopiva osaamisen hankkimiseen ja osoittamiseen. Tunnistaminen tehdään yhteistyössä työpaikkaohjaajan kanssa. Työpaikalla käydään läpi ja dokumentoidaan työympäristön työtehtävät, joita verrataan tutkinnon perusteiden ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin. Erityisestä syystä tunnistaminen voi perustua erilaisiin dokumentteihin (esim. video, kuvat tai teksti) tai se voi perustua jo tehtyyn oppimisympäristön tunnistamiseen. Näitä dokumentteja tulee päivittää säännöllisesti. Opettajan kanssa sovitaan käytännön työtehtävistä, joita tekemällä oppija hankkii ammattitaitovaatimusten mukaista osaamista. Työtehtävät nimetään ja sanoitetaan selkeästi. Oppijan ja opettajan tapaamisessa

keskustellaan työtehtävien lisäksi oppijan oppimisvalmiuksista ja tunnistetaan jo olemassa olevaa osaamista. Tästä alkaa puuttuvan osaamisen hankkimisen prosessi. Tapaamisessa voidaan tehdä alustavaa suunnitelmaa osaamisen osoittamisesta ja aikataulusta.

Osaamisen hankkiminen

Yhteistyössä: oppija, opettaja ja työpaikkaohjaaja

Oppiminen on uusien tietojen ja taitojen opettelua, harjoittelemista ja omaksumista. Osaamisella tarkoitetaan ammatilliseen koulutukseen perustuvaa tutkinnon perusteiden mukaista osaamisen hankkimista ja sen kehittymistä. Lisäksi sillä tarkoitetaan osaamisen sisäistämistä, sanoittamista, kuvaamista ja näkyväksi osoittamista. Oppimiseen sisältyy myös poisoppimista vääristä työtavoista ja työturvalliseen sekä ergonomiseen työtapaan opettelu. Lähtökohtana on oppijälähtöisyys. Tunnistetaan osaamista ja suunnitellaan, mitä tarvitaan vielä lisää ja miten se saavutetaan. Osaamisen tunnistaminen perustuu oppijan osaamiseen ja sen sisäistämiseen, kehittymiseen sekä näkyväksi tuomiseen. Tutkinnon osan suorittamisen suunnittelu ja siihen liittyvä tavoitteiden asettaminen tehdään yhdessä opettajan kanssa. Osaamisen osoittamiseen tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisesti tarvitaan opettaja. Oppijan oppimisprosessin kannalta on olennaista, että hän tietää selkeästi, mitä hänen tulisi osata suhteessa ammattitaitovaatimuksiin. Osa ammattitaitoa on myös oman oppimisen arviointi ja oman toiminnan perustelu. Itsearviointi vaatii harjoittelua ja tukee ammatillisen minän kasvua. Valmentaja tarjoaa tukea oppijalle osaamisen hankkimisen aikana elämänhallinnan asioissa. Valmentaja käy tapaamassa oppijaa oppimisympäristössä ja varmistaa, että oppijalla on kaikki hyvin.

Työtehtävien räätälöinti

Osaaminen kertyy oppimisympäristössä ammattitaitovaatimusten mukaisia työtehtäviä tehdessä. Työtehtävät suunnitellaan oppijalle tutkinnon osan ammattitaitovaatimusten mukaisiksi, jotta varmistetaan tutkinnon osan mukaisen osaamisen kertyminen. Työtehtävät ja oppimisympäristö voivat muuttua osaamisen hankkimisen aikana. Työtehtäviä suunnitellessa voidaan ottaa huomioon oppijan valmiudet. Tämä tapahtuu esimerkiksi räätälöimällä yhdessä opettajan, työpaikkaohjaajan ja oppijan kanssa sopiva työpäivän pituus, viikoittaisten työpäivien määrä sekä työtehtävien sisältö ja vaatimustaso. Työtehtävien vaativuutta lisätään asteittain ja edetään vaativampiin tehtäviin oppijan edistymisen mukaan. Näytössä tehdään työtehtäviä aidoissa työtilanteissa ja työprosesseissa.

Dokumentointi

Osaamisen hankkimisen aikana oppija seuraa ja dokumentoi oman osaamisensa kehittymistä. Työpaikkaohjaaja seuraa edistymistä työtehtävien osalta yhteistyössä opettajan kanssa. Dokumentointia voidaan tehdä esimerkiksi pitämällä oppimispäiväkirjaa, valokuvaamalla tai muilla tavoin sähköisiä välineitä tai verkko-oppimisalustoja alustoja hyödyntäen.

Arviointi

Opettaja perehdyttää työpaikkaohjaajan ja osaamisen osoittajan osaamisen arviointiin. Oppijan osaamista peilataan tutkinnon osan ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin (ePerusteet). Osaamisen arviointiin osallistuvat koulutuksen järjestäjän edustaja, joka on yleensä opettaja sekä työelämän edustaja, joka on yleensä työpaikkaohjaaja. Oppija ei osallistu osaamisen arviointiin, mutta voi olla läsnä arviointikeskustelussa.

Itsearviointi

Oppija voi arvioida omaa oppimistaan esimerkiksi oppimispäiväkirjan ja muun dokumentaation avulla. Oppimisen ja ammattitaidon kehittymisen itsearvioinnissa voidaan käyttää myös osaan.fi-sivustoa. Osaan.fi on Opetushallituksen ylläpitämä verkkosivusto, joka mahdollistaa ammattitaidon itsearvioinnin suhteessa tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksiin. Opettaja ja työpaikkaohjaaja tukevat oppijaa itsearvioinnissa, joka on jatkuva prosessi.

Laatu

Tutkinnon osien ammattitaitovaatimukset ovat samat kaikille oppijoille riippumatta siitä tapahtuuko oppiminen oppilaitoksen järjestämässä koulutuksessa tai muunlaisessa ympäristössä. Ammattitaitovaatimusten mukaiset työtehtävät, osaamisen kertymisen dokumentointi ja itsearviointi tukevat laadukasta osaamisen hankkimista. Opettaja seuraa osaamisen hankkimista ja sen kehittymistä. Valmentaja tukee oppijaa vaihtuvissa elämäntilanteissa rinnalla kulkien.

Hakeutuminen oppilaitokseen osaamisen osoittajaksi

Yhteistyössä: oppija, opettaja ja valmentaja

Hakeutuminen

Ammatilliseen koulutukseen voi jatkuvan haun kautta hakea ympäri vuoden. Jokainen oppilaitos päättää itse, mitä koulutuksia jatkuvassa haussa on tarjolla ja milloin haku järjestetään. Hakulomakkeessa voi mainita, että oppija hakeutuu suorittamaan vain tiettyä tutkinnon osaa tai osia. Hakeutumisvaiheessa, esimerkiksi hakulomakkeen täytössä, on valmentajan hyvä olla mukana. Näin varmistetaan, että hakulomakkeeseen täytetään olennaiset asiat.

Esimerkkejä eri toteutustavoista löydät Opikko –hankkeen verkkosivuilta osoitteesta:

<https://valo->

[valmennus.fi/kehittamistoiminta/opikko-hanke/](https://valomennus.fi/kehittamistoiminta/opikko-hanke/)

HOKS

Jokaiselle opiskelijalle laadintaan HOKS eli henkilökohtainen osaamisen kehittymisen suunnitelma, jonka avulla toteutetaan hänen tarpeita vastaava opintopolku. HOKS:n sisältyy aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen, suunnitelma siitä, miten ja mitä osaamista koulutuksessa hankitaan, miten osaaminen osoitetaan ja opintojen tukeminen. Opettaja kirjaa HOKSiin opiskelijan koulutus- ja urasuunnitelman sekä mahdollisen erityisen tuen suunnitelman.

Kohti ammatillisia opintoja tai työelämää

Yhteistyössä: oppija, valmentaja, opettaja ja työpaikkaohjaaja

Parhaimmillaan osaamisen hankkiminen ja tunnistaminen vahvistaa valmentautujan itsetuntemusta ja itseluottamusta, innostaa asioiden eteenpäin viemiseen ja tukee jatkosuunnitelmien selkeytymistä. Oman osaamisen ja vahvuuksien esille saaminen voi saada oppijassa aikaan motivaation kiinnittyä tutkinnon suorittamiseen tai työelämään. Alkuvaiheessa asetettuja tavoitteita tarkastellaan säännöllisesti ja niitä päivitetään.

Työelämässä kertyneestä osaamisesta on aina hyötyä, vaikka oppija vaihtaisikin alaa. Valmentajan tulee varmistaa, että oppijalla on konkreettinen jatkosuunnitelma ja riittävät tukipalvelut tavoitteensa toteuttamiseen valmennussuhteen jälkeen. Oppija tietää itse parhaiten, milloin hänellä on tarvittava itsevarmuus viedä asioitaan itsenäisesti eteenpäin.

Henkilöt, jotka tarvitsevat terveydellisistä tai muista syistä vaativaa erityistä tukea, voivat hakeutua ammatillisiin erityisoppilaitoksiin. Suomessa toimii tällä hetkellä kuusi ammatillista erityisoppilaitosta. Tässä hankkeessa olivat mukana Ammattiopisto Live ja Ammattiopisto Luovi. Ennen opintojen aloittamista on tärkeää varmistaa, että oppijan taloudellinen tilanne pysyy tasapainossa myös opiskelijaksi siirryttyessä. Lisätietoa erilaisista vaihtoehtoista taloudelliseen tilanteeseen liittyen löytyy Opikko-hankkeen nettisivuilta (opikko.valo-valmennus.fi).

Kun oppija on hankkinut riittävästi ammatillista osaamista, hän voi saada työelämään siirtymiseen tukea TE-toimiston palveluista. Vaihtoehtoja ovat esimerkiksi työolosuhteiden

järjestelytuki, palkkatuki, työnhakukurssit ja infotilaisuudet, rekrytreffit sekä mahdolliset työhönvalmentajan palvelut omasta kotikunnasta.

Jokaisen matka kohti opintoja ja työllistymistä on erilainen. On olennaista, että oppija kokee olevansa valmis seuraavan askeleen ottamiseen. Opintojen jatkamisen tai työelämään siirtymisen lisäksi vaihtoehto voi olla esimerkiksi vapaaehtoistyö, ammatillinen kuntoutus tai työkokeilu. Hankitulla osaamisella on suuri merkitys kuntoutumisprosessissa oppimisvalmiuksien, kokemuksen ja itsetuntemuksen lisääjänä.

Paras juttu pitkään aikaan!

opikko.valo-valmennus.fi